ב א

א. כתוב בפרשתנו[1] — בקשר לחגה"פ — "וביום הראשון מקרא קודש גו' כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" — היינו שיו"ט אסור בעשיית מלאכה (כשבת), פרט למלאכות שהן לצורך אוכל נפש שהן מותרות ביום טוב.

ונשנה האיסור דעשיית מלאכה כ"פ[2] בתורה בכל חג בפ"ע — ובכולם נאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו", ולא פירש בהם הכתוב היתר עשיית מלאכת אוכל נפש.

וצלה"ב טעם שינויים אלו.

והנה הרמב"ן[3] כתב ע"ז: פי' "מלאכת עבודה" כל מלאכה שאינה לצורך או"נ, כענין שנאמר[4] ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ובכל[5] עבודה בשדה ונעבדתם ונזרעתם[6].. ומלאכה שהיא באו"נ היא מלאכת הנאה לא "מלאכת עבודה", וזה מת־באר בתורה, כי בחג המצות שאמר תחלה "כל מלאכה לא יעשה בהם" הוצרך לפרש "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", ובשאר ימים טובים יקצר ויאמר "כל מלאכת עבודה לא תעשו" לאסור כל מלאכה שאיננה או"נ ולהודיע שאו"נ מותר בהן. ולא יאמר הכתוב לעולם באחד מכל שאר ימים טובים כל מלאכה, ולא יפרש בהם היתר אוכל נפש כי "מלאכת עבודה" ילמד ע"ז כו', ומפני שמזכיר שם (בחג המצות) כל מלאכה הוצרך לפרש[7] "אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

ומבואר מדברי הרמב"ן שלא אסרה התורה ביו"ט אלא "מלאכת עבודה" וזה גופא מלמדנו שמלאכת או"נ לא נאסרה מלכתחילה היות ומלאכת או"נ אינה בכלל "מלאכת עבודה".

ב. והנה ההיתר דעשיית מלאכת או"נ ביו"ט אפשר לבאר בב' אופנים[8]:

א) גם מלאכות או"נ אסורות מצ"ע שהרי הן בכלל "כל מלאכה לא יעשה בהם", אך כשנעשות לצורך או"נ — הוציאה אותן התורה מכלל "כל מלא־כה" — היינו, שצורך האוכל הוא טעם וסיבה להתיר איסור מלאכות אלו.

ב) וכן נראה מדברי הרמב"ן[9] הנ"ל — מלכתחילה אין מלאכות או"נ בכלל איסור מלאכה; והכתוב "אך אשר

1) יב, טז.
2) אמור כג, ז. ח. כא. כה. לה. לו. פנחס כח, יח. כה. כו. כט, א. יב. לה.
3) אמור כג, ז. והובא בתענוג מצוה רחצ. וכ"כ הרמב"ן בשם הר"ח (הוצאת שעוועל). וכ"ה דעת הרמב"ם לפי המ"מ הל' יו"ט פ"א ה"א. וראה לח"מ שם. אבל ראה פר"ח סי' תצה (ד"ה ולכן). וראה ב"י סתקי"ח (ד"ה ומ"ש רבינו בשם ר"ש).
4) יתרו כ, ט.
5) שמות א, יד.
6) יחזקאל לו, ט.

7) להעיר ג"כ משטמ"ק כתובות (ז, א ד"ה ווה שכתב): כל שם שחיטה חדא היא וכיון שהותרה שחיטה לצורך או"נ הרי לא היתה שחיטה בכלל לא תעשה כל מלאכה ומעתה כל שחיטה מותרת.
8) ראה ג"כ צפע"נ על הרמב"ם הל' שבת פ"ב הט"ז ד"ה שמע שטבע. וראה בארוכה בהמועדים בהלכה עמוד ה' ואילך.
9) ראה בהמשך תברי הרמב"ן: כי עבודה אצל רז"ל טורח ועמל שאדם עובד בו לאחר מל' עבודות. וראה אמרי בינה (להר"מ אויערבאך) דיני יו"ט ס"א שכתב

יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" בא ללמד פי' הכלל ד"כל מלאכה לא יעשה בהם" שאין המדובר אלא ב־מלאכות שאינן לצורך או"נ. היינו, ש־"אשר יאכל לכל נפש" הוא סימן[10] וקביעות ההגדרה של אלו מלאכות שלא חל בהן האיסור.

ונפק"מ להלכה: המתענה[11] ביו"ט אי מותר מדאורייתא במלאכת או"נ. להסברא (דמלאכות אלו אסורות מצ"ע, אלא) שהותרו מטעם שהן צורך או"נ הרי מובן שהיתר זה אינו אלא במי שאוכל ביו"ט; אבל המתענה ביו"ט, מכיון שאין לו צורך אכילה במלא־כות אלו נשאר לגבי' האיסור שבהן. משא"כ להסברא שמעולם לא נאסרו מלאכות או"נ ביו"ט — גם המתענה מותר לעשות מלאכות אלו.

עפי"ז בדעת הרמב"ן דגם מלאכת או"נ באם עושה אותה כעבד העובד את רבו, חל עלי' התואר מלאכת עבודה (— במובן זה) ואסורה.

אמנם אי"ז סתירה למ"ש בפנים, כי מ"מ י"ל דס"ל שמלאכות או"נ מצ"ע אינן מלאכות האסורות ביו"ט אלא דכשנעשות באופן דעבודת עבד אז מקבלים התואר מלאכה ובמילא נאסרות.

10) בשטמ"ק כתובות (ז, א) בשם שיטה יש"ה: כל אותן מלאכות שהותרו לצורך אכילה לא היו בכלל לא תעשה כל מלאכה והאי דכתב רחמנא אשר יאכל לכל נפש לסימנא בעלמא הוא דכתבי'. ובראי"ש יומא (פ"ח סי"ד) בשם הר"מ מרוטנבורג: כיון דהתורה התירה לנו או"נ ביו"ט הוה לדידן כל או"נ ביו"ט כמו חול.

11) ברמ"א (או"ח סתקכ"ז ס"כ) ושו"ע אדה"ז (שם ס"ל. סתקצ"ז ס"ד — וראה אלי' רבה (סתקצ"ז סק"ד) החילוקי דיעות בזה) שהמתענה אסור לעשות מלאכת או"נ ביו"ט — אבל לא כתבו אם זה מה"ת או מדרבנן. וראה מחצה"ש (סי' תקכ"ז שם). וראה צל"ח ביצה (יב, א על תוד"ה ה"ג רש"י כו') שכתב דאסור במלאכת או"נ מדאורייתא.

ולכאורה י"ל דפליגי בזה ב"ש וב"ה במס' ביצה[12]: ב"ש אומרים אין מו־ציאין לא את הקטן כו' לרה"ר וב"ה מתירין, ומפרש בגמרא דפליגי אי אמרינן "מתוך שהותרה לצורך (או"נ) הותרה (נמי) שלא לצורך".

בפשטות יש לפרש, דב"ה סברי דב"אך אשר יאכל לכל נפש" הופקעו מלאכות או"נ מגדר איסור מעיקרא, ולכן מותרות הן גם כשאינן לצורך או"נ[13]; וב"ש סברי, ד"אשר יאכל לכל נפש" הוא טעם להתיר מלאכות אלו, ובמילא לא התירתן תורה אלא כשעשייתן היא לצורך או"נ — וכש־אינן לצורך או"נ הרי הן באיסורן[14].

ג. אדמוה"ז בשלחנו[15] כותב: רא־שון ושביעי של פסח וחג השבועות כו' הן הנקראים ימים טובים וכל העושה מלאכת עבודה בא' מהן הרי זה לוקה מה"ת שנא' "כל מלאכת עבודה לא תעשו גו'" ומהו מלאכת עבודה כל מלאכה שאינה נעשית ב־אוכל או משקה כו' אבל כל מלאכה הנעשית באוכל או במשקה כו' נקראין כל מלאכות אלו כו' מלאכת אוכל נפש

---

12) ביצה יב, א.

13) ראה בארוכה לקמן ס"ד וס"ה. וראה שו"ת עמודי אור תאו"ח סי' כט אות ב' שזהו ג"כ המחלוקת בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב. ביצה פ"א ה"ג) גבי מבשל בגבילה ביו"ט. וראה צפע"נ (שם) באו"א.

14) ועפי"ז יש לבאר דיוק לשון המשנה (ביצה לו, ב. מגילה ז, ב) "אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד" — ד"בלבד" בא למעט בהחילוק וההיתר דמלאכת או"נ — דאינו אלא כשיש בפועל "אוכל נפש", אבל המלאכות כשלעצמן הן בגדר מלאכות (אסורות), ובזה דומין שבת ויו"ט גם ב־מלאכות אלו — ראה בגמרא (ביצה לו, א ועוד) דאוקמא למתני' אליבא דב"ש.

15) סי' תצה ס"א־ב.

שהתורה התירה לעשותה לצורך אכילת יו"ט שנאמר "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

והנה מדברי אדמו"ז בתחלתם "ומהו מלאכת עבודה, כל מלאכה ש־אינה נעשית באוכל או משקה" משמע (כסברת הרמב"ן), ד"מלאכת עבודה" פי' מלאכה שאינה לצורך או"נ, ולכן מלאכת או"נ מותרת מעיקרא. אמנם ממ"ש בהמשך דבריו "שהתורה התירה לעשותה לצורך אכילת יו"ט" משמע שגם מלאכות אלו הן בכלל מלאכות האסורות ביו"ט אלא שהתורה התירתן (בפסוק דידן) לצורך אכילת יו"ט — והיינו שצורך או"נ הוא הטעם להתיר מלאכות אלו, האסורות מצ"ע — ועפ"ז לכאורה סתרי דבריו אהדדי?

ד. והנה בפירוש דעת ב"ה "מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא ל־צורך", פליגי רש"י [16] ותוס' [17]: רש"י מפרש שהותרה המלאכה גם אם אינה לצורך כלל — היינו שמדאורייתא מו־תרת המלאכה לגמרי, ורק מדרבנן צ"ל צורך קצת. והתוס' סברי דההיתר "שלא לצורך" היינו שאין בה צורך או"נ אבל צ"ל צורך היום קצת — והיינו שגם מדאורייתא לא הותרה המלאכה לגמרי, ואינה מותרת אא"כ יש בה צורך היום קצת [18].

והנה עפ"י המבואר לעיל (ס"ב) — דב"ה סברי דמלאכות או"נ לא נכללו מלכתחילה בכלל האיסור — מובנת היטב סברת רש"י [19] דמותרות מדאורייתא גם אם אינן לצורך כלל. אמנם לדעת התוס' צלה"ב:

[דהרי לכאורה אאפ"ל דהתוס' פלי־גי על רש"י וסברי בדעת ב"ה ש־צורך או"נ הוא טעם להתיר מלאכות אלו — דא"כ לא מהני מה שיש צורך היום קצת [20], אם לא לצורך או"נ ממש, שזהו טעם ההיתר כנ"ל; ועכצ"ל כי גם לדעת התוס' סברי

---

16) ביצה יב, א ד"ה אלא מדלא אפליג.

17) ביצה שם ד"ה ה"ג. כתובות ז, א ד"ה מתוך. וכ"ה דעת כמה ראשונים ב־שטמ"ק כתובות (שם) וביצה (שם). וראה ב"י סתקי"ח (ד"ה כל הוצאה). וכ"כ הפר"ח סתצ"ה בדעת הרמב"ם.

כתי' קושיות הראשונים על רש"י ראה שטמ"ק כתובות וביצה (שם). מג"ש ביצה (על התוס' שם). פר"ח (שם). שעה"מ הל' יו"ט פ"א. אמרי בינה דיני יו"ט (שם). ועוד.

18) בשו"ע אדה"ז סתצ"ה ס"ג כתב: "מתוך שהתירה התורה כו' ובלבד שיהא בהן קצת צורך יו"ט" — אבל לא כתב אם זה מדאורייתא או מדרבנן.

19) ראה מג"ש (שם — וראה לקמן הערה 28). אמרי בינה דיני יו"ט (שם). ועוד.

ומ"ש רש"י (שם) "כיון דהותרה לצורך הותרה מה"ת לגמרי", היינו, שהתורה הו־ציאה מלאכת או"נ מכלל מלאכות האסורות לגמרי. ומ"ש בתחילת הדיבור ד"לכו"ע יש הוצאה ליו"ט אלא כו'" — היינו, שהוא בגדר מלאכה (ולא נתמעטה מן הכתוב "ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת" — ראה גמרא שם), אבל לא מלאכה אסורה — ונפ"מ אם יש מקום לגזירה "במידי דהוי טרחא דלא צריך" (כהמשך דברי רש"י, וראה שטמ"ק ביצה שם); כשנעשות באופן דעבודת עבד — ראה לעיל הערה 9.

20) וגם: הרי הרמב"ן והר"ח (דס"ל כהרמב"ן — כנ"ל הערה 3) ס"ל דאו"נ הוי סימן, וס"ל ג"כ שצריך שיהא צורך היום קצת (ראה רמב"ן שבת קכד, ב ד"ה וב"ה מתירין. ר"ח הובא בתוס' ביצה שם). וראה גם הערה הבאה בדעת התוס'.

ולכן, אף את"ל בדעת התוס' שס"ל או"נ הוי טעם, דמ"מ מותר גם כשיש צורך היום קצת כי ה"טעם" הוא משום שמחת יו"ט (ראה שאג"א סק"ב), ולכן הותרה (לא רק הנאה של או"נ ממש, אלא) גם שאר כל צרכי היום (וראה המועדים בהלכה ע' 1) — אינו מספיק לבאר הר"ח והרמב"ן, כנ"ל.

ב"ה שמלאכות או"נ הן מלאכות מו־תרות[21] — ולפי"ז אי"מ]

מכיון שמלכתחילה לא נכללו מלא־כות אלו בכלל האיסור, צ"ל מותרות גם כשאינן לצורך היום כלל?

בהסבר מחלוקת זו דרש"י ותוס' י"ל: נתבאר לעיל בשם הרמב"ן ש־מלאכות או"נ אינן "מלאכות עבודה" אלא "מלאכות הנאה" ואינן נכללות ב־האיסור ד"כל מלאכת עבודה לא תעשו" — ולרש"י הפי' דסברא זו דמלאכות דלצורך או"נ הן בעצם סוג מיוחד

21) ראה פרמ"ג פתיחה להל' יו"ט (פ"א סוף אות ו) שהביא "כדמות ראי' (מתוס' ביצה יב, א ד"ה השוחט) שסוברים כהר"מ ז"ל ד"מלאכת עבודה" אין בכלל (זה מלא־כת) או"נ לצורך היום".

וראה גם בשמחת יו"ט (להרא"ל צונץ על התוס' שם) שכתב לתרץ קושיית התוס' [אהא דמוקי בגמרא דין דהשוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה אליבא דב"ש דלית להו מתוך — דלכאורה גם לב"ה לוקה דהרי ס"ל דנדרים ונדבות אינן קריבין ביו"ט] וז"ל:

י"ל בפשטות דוודאי אי אמרינן מתוך דליכא איסורא כלל רק מכח גזירת הכתוב לכם ולא לגבוה ליכא רק לאו הבא מכלל עשה וליכא מלקות, אבל לב"ש דלית להו מתוך כו', ממילא הלאו הוא כמו בכל מלאכה שאינה לצורך או"נ. ומסיים "ואפשר להעמיד זה בכוונת התוס' בתירוצם".

בצפע"נ ציין לתוס' סנהדרין (סג, א ד"ה על) שכתבו שם: והא דאמרינן כו' דמבשל גיד הנשה ביו"ט לוקה כו' לא חשבינן להו לאו שבכללות דכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו כו', דהתם מפרש טפי דכתיב עבודה דמשתמע כל מלאכה שהיא עבודה

— אבל אין משם ראי' דפליגי על הרמב"ן, כי הדין ד"מבשל גיה"נ לוקה" מוקי לה בביצה (יב, ב) כב"ש דס"ל דלא אמרינן מתוך, ואו"נ הוי טעם ולא נמעט מ"מלאכת עבודה", וכבפנים.

שמהותן "מלאכת הנאה", היינו שאינן זקוקות לכוונת האדם בעשיית המלאכות בכדי להפכן ל"מלאכת הנאה", ולכן אין הפרש בין עשיית מלאכות אלו לתכלית וצורך של הנאה ותענוג לע־שייתן שלא לשם תכלית וצורך זה או אחר[22], דמכיון שהמלאכה מהותה "מלאכת הנאה" הרי לא נכנסה מ־לכתחילה בכלל "מלאכת עבודה לא תעשו" — ולכן מותר לעשותן בכל אופן, גם אם אינן לצורך היום כלל.

ודעת התוס': גם מלאכות או"נ אי־נן שונות במהותן משאר המלאכות, אלא — באם נעשות לצורך הנאת האדם ביו"ט (צורך או"נ, או צורך אחר שהוא להנאת היום) אז אינן[23] בכלל האיסור ד"מלאכת עבודה". אבל כשאינן לצורך היום, הרי הן בגדר "מלאכות עבודה"[24] האסורות ביו"ט —

22) אבל העושה מלאכה לצורך מחר י"ל שאי"ז "מלאכת הנאה" שהרי נעשית לשם עבודה שלא לשם הנאה (ראה שטמ"ק כתובות שם ד"ה וזה שכתב. וראה ג"כ לעיל הערה 9).

23) ועפי"ז יומתק מ"ש התוס' (ביצה יב, ב ד"ה הכא נמי — בדעת ר"י דמבשל גיד אינו לוקה משום הבערה מטעם מתוך), דאף שאסור לו לאכלו, אבל "כיון שהי' בדעתו של זה לאכלו, היינו צורך יו"ט [וראה במפרשים (מג"ש שם ועוד) שכתבו שזהו שדחקו לרש"י לומר דכשלא לצורך כלל מותר משום מתוך], ולפי המבואר בפנים מובן, דמכיון שעושה לצורך אכילה ה"ז מלאכת הנאה שמלכתחילה לא נאסרה.

24) ראה אמרי בינה שם ד"ה ונראה, ובד"ה וראיתי. וראה ג"כ פרמ"ג (שם אות ד): "וכן מיו"ט לחול אפשר כה"ג לוקה כו' י"ל דאוכל נפש לצורך היום אין בכלל הלאו דעבודה, משא"כ לצורך כלבים וכדומה אלו אין ראוי לאדם, הוה בכלל מלאכת עבודה".

ולכן [25] סברי תוס' שצריך להיות צורך היום קצת.

בסגנון אחר קצת:

רש"י סובר [26] דב„אך אשר יאכל לכל נפש . . יעשה לכם" הגדירה התורה מלאכות אלו כסוג בפ"ע („מלאכת הנאה") מצד עצמם וגוף פעולתן.

ותוס' סברי דב„אך אשר יאכל . . יעשה לכם" הגדירה התורה מלאכות אלו לפי מטרתם וכוונת עשייתן — שכשנעשות לצורך הנאת האדם הרי הן „מלאכות הנאה" ומלכתחילה לא נכללו בכלל „מלאכת עבודה".

ועפ"ז י"ל דגם התוס' ס"ל בדעת ב"ה דאו"נ הוא סימן וגדר של סוג המלאכות שאינן נכללות באיסור „מלאכת עבודה" [ועפי"ז יוקשה עוד יותר בדברי אדה"ז כנ"ל ס"ג].

ה. אולם אפשר לבאר בסברת התוס' דגם ב"ה סברי דאו"נ הוי טעם להתיר מלאכות אלו האסורות מצ"ע [27], — אלא שבאופן ההיתר ס"ל לב"ה [28] שאין הכוונה שלצורך או"נ נדחה [29] האיסור במלאכות אלו (— היינו שחשיבותו של צורך זה דוחה איסור

---

25) וכן מוכרח לומר בדעת הרמב"ן (ראה לעיל הערה 20). ואולי י"ל שכ"ה גם דעת החינוך (שם) שכתב: שאמרו ז"ל כו' כל דבר הצריך לאדם לבו ביום בין שהוא דבר מצוה כו' ובין שאינו דבר מצוה אלא צרכי הגוף לבו ביום כו' כל דברים אלו מותרין ובכלל היתר דאוכל נפש נינהו.

ובמנ"ח (ס"ק ה) הקשה: דברי הרהמ"ח צע"ג דנראה מדבריו דהא דמותר להוציא ס"ת וכדומה הוא מטעם כיון דצריך לו הוי כאו"נ כו' ובש"ס מבואר דהוצאה לכו"ע מתוך שהותרה לצורך כו' (וראה חבדת ישראל (פלאצקי) קונטרס נר מצוה אות פה שכתב שדעת החינוך הוא כדעת היראים עמוד זמנים מצוה קיג שכ' דפליגי ב"ש וב"ה אם יאכל לכל נפש הוא רק אכילה או כולל הנאת הגוף כולם עי"ש. וכ"כ בס' תועפות ראם על היראים (השלם, נדפס מכת"י סי' דש אות חי)).

אבל י"ל דס"ל (וראה לעיל הערה 3) כמבואר בפנים בדעת התוס'. ומ"ש „ובכלל היתר דאו"נ נינהו" י"ל דכוונתו כמבואר בפנים, שמכיון שההיתר דאו"נ נלמד ממלאכת עבודה, לכן המלאכות שיש בהן צורך (ואינן „מלאכת עבודה") נכללות ג"כ בהיתר זה.

26) ראה מג"ש הובא לקמן הערה 28.

27) ראה לעיל הערה 21. אבל גם כמבואר כאן מובנים דברי התוס'.

28) ולהעיר ממ"ש המג"ש (בדעת רש"י, שם ד"ה ועוד): דה"פ דאך אשר יאכל לכל נפש כגון הבערה ובישול וכיו"ב הוא מותר כו', סברי כיון דנקט קרא המלאכה ולא כתב אך אוכל נפש יעשה לכם, ש"מ שכוונת התורה להתיר המלאכה לגמרי כו'. וכתב עוד שם: ואפ"ל (אבל אי"ז דעת רש"י) דמ"מ כיון דתלתה התורה באוכל נפש בעינן שיהא צורך קצת דומיא דאוכל נפש שהוא צורך היום.

[אמנם דעת רש"י דס"ל דלא בעינן צורך כלל, כבר נתבאר לעיל בפנים די"ל דלדידי' לא נאסרו כלל (כדעת הרמב"ן), ויל"פ כן גם בל' המג"ש (בדעת רש"י) „ש"מ שכוונת התורה להתיר המלאכה לגמרי כו'", דהיינו שהוציאתן מכלל האיסור לגמרי. ולהעיר ג"כ משטמ"ק ביצה (שם): „כי אסר רחמנא הוצאה בשבת אף יו"ט הי' בכלל. אלא שחזר והוציאו מן האיסור כשהתירה כו' (ולכן) אפילו שלא לצורך כלל שריא מד' אורייתא כו' ואפי"ה כיון שההוצאה חשובה מלאכה ביו"ט דאצטריך רחמנא להתירה דין הוא שיגזרו בה חכמים במידי . . דלא צריך". וראה ג"כ לעיל הערה 19].

29) וראה ג"כ שו"ע אדמוה"ו סתק"י בקו"א סוסק"ב: דודאי מלאכת או"נ הותרה לגמרי ביו"ט . . וא"א יו"ט דחוי אצל מלאכת או"נ . . יו"ט הותרה לגמרי לצורך אכילה.

עשיית מלאכה ביו"ט, ולכן אינן מו־תרות אא"כ צרכן הוא רק לאוכל נפש), אלא שמצד הצורך הותרו ה־מלאכות לגמרי; ולכן גם אינו צריך לצמצם במלאכת או"נ שתהא כולה כדי צורך[30] אכילת היום, וכמו"כ מותר[31] לשחוט בהמה גם אם אינו צריך אלא לכזית מבשרה, דמכיון שיש במלאכה זו איזה צורך של או"נ ה"ה מותרת לגמרי[32] גם אם חלקה ואפילו רובה אינם לצורך זה.

ובזה יש להסביר גם שיטת ב"ה שהתירה התורה מלאכות אלו[33] גם לשאר צרכי הנאה.

והביאור: מלאכות אלו (שהותרו) אף אם עושין אותן לשאר צרכי הנאת האדם ולא לצורך או"נ יש בהן צד השווה למלאכות דצורך או"נ — ש־כולן צורך האדם — ולכן נחשב צורך זה דשאר הנאות האדם עכ"פ כ־"מקצת" לגבי הצורך דאו"נ, ומכיון דחזינן שהמלאכות לצורך או"נ הותרו גם אם רק קצת הוא לצורך או"נ — כמו"כ די לן בהצורך דשאר ה־נאות שהוא "מקצת" (באיכות) דצורך או"נ.

וזהו פי' דברי ב"ה: "מתוך ש־הותרה לצורך כו'" — מכיון ש־לצורך או"נ הותרה המלאכה, היתר בעצם המלאכה — הותרה שלא לצו־רך, לכל שאר ה"לא צורך" שמחוץ לה"צורך קצת"; בין שהוא מקצת מה־צורך דאו"נ ממש, בין שהוא צורך אשר יש בו צד השווה, "מקצת" (בתוכן, איכות) מהצורך דאו"נ.

ולכן סברי התוס' בדעת ב"ה ד־הותרו רק באופן שיש צורך קצת של היום[34].

ו. והנה עפ"י הנ"ל — די"ל דגם ב"ה סברי ד"אך אשר יאכל . . יעשה לכם" הוא טעם להתיר מלאכות אלו — י"ל דאדמוה"ז ס"ל כן[35], ויתבארו היטב דבריו בשלחנו — ובהקדים:

לכאורה אי"מ[36] מדוע שינה הכ־

30) ביצה יז, א. רמב"ם הל' יו"ט פ"א ה"י. שו"ע או"ח שם וסי' תקי"ב ס"א וס"ג.

31) ביצה כה, א. רמב"ם הל' יו"ט פ"א הי"ב. שו"ע או"ח סתק"ג ס"א.

32) ראה לעיל הערה 23. ועפ"י המבואר כאן בפנים י"ל ג"כ דמכיון שעושה זה לצורך אכילה ה"ז מה שהותר ואינה נחשבת מלאכה בעת עשייתו. וראה צפע"נ הל' שבת שם.

33) ולהעיר ג"כ ממ"ש בשו"ת או"ז סתשנ"ד (הובא בתו"ש בא מילואים סל"ח): מה סברא לומר מתוך כו' מאין יסוד ומאין דגלים לדבר מילתא בלא טעמא, ונ"ל ליתן טעם לדבר מתוך שהותרה לצורך והוקלש האיסור הוקלש נמי דאפי' שלא לצורך אין לוקה עליו כו'.

34) ועפי"ז (דגם לב"ה הוי "טעם") יומתק מ"ש סתמא דגמרא שבת ס, ב: יו"ט ושבת כי הדדי נינהו דתנן כו' (וראה תוס' שם ד"ה אין בין) — וראה לעיל הערה 14.

35) ועפ"י המבואר בפנים יומתק לשון אדה"ז בשולחנו (סתצ"ה ס"ג): "שכל מלא־כות או"נ מתוך שהתירה התורה לעשותן (כשזה) לצורך אכילת יו"ט (לכן) הותרו לגמרי אפי' שלא לצורך אכילת יו"ט".

ועפ"י הנ"ל י"ל דמה שמסיים "ובלבד שיהא בהן קצת צורך יו"ט", זהו מדאו־רייתא, כבפנים בדעת התוס'. ועפ"ז מדוייק ג"כ לשון אדה"ז בסי' תקיא ס"ו: ואעפ"י שהבערה הותרה אפילו שלא לצורך אכילה מ"מ לא הותרה אא"כ יש בה צורך יו"ט. דמלשון "לא הותרה" משמע שזה מדאו־רייתא. וראה פר"ח סתצ"ה אות א ד"ה ולכן נ"ל.

36) ראה ג"כ לקו"ת צו ד"ה ששת ימים (הב' טו, ב).

תוב בפרשתנו לכתוב „כל מלאכה לא יעשה בהם" ובמילא צריך לפרש היתר עשיית מלאכת או"נ — הרי הו"ל לכתוב (כבשאר החגים) „כל מלאכת עבודה וגו'" ובמילא מובן ש־מלאכות או"נ שהן „מלאכת הנאה" מכתחילה לא נכללו בהאיסור [37]?

והביאור: איסור עשיית מלאכה ב־יו"ט נזכר לראשונה בפרשתנו, ולכן דייק הכתוב (ולא כתב „כל מלאכת עבודה לא יעשה בהם" שמשמעותו שמלאכת או"נ — „מלאכת הנאה" מ־לכתחילה לא נאסרו — אלא) „כל מלאכה (סתם) לא יעשה בהם" ומלמ־דנו שכל המלאכות אסורות הן ביו"ט, ומוסיף [38] „אך אשר יאכל . . יעשה לכם" שעי"ז מובן שהמלאכות אלו התירתן התורה — מטעם שהן לצורך אכילת האדם — ובפ' אמור (וכו') מקצר ונאמר „כל מלאכת עבודה לא יעשה בהם", מכיון שאין מקום לט־עות עי"ז ש„מלאכות או"נ" לא נאסרו מעיקרא (וכפי' הרמב"ן), שהרי כבר נתבאר בפעם הראשונה שהוזהרנו על איסור עשיית מלאכה ביו"ט שגם מלאכות אלו אסורות מצ"ע [39] (והות־רו מטעם שהן לצורך או"נ).

והנה בשו"ע מביא איסור עשיית מלאכה בכל החגים, ולכן מביא הכתוב שבכל החגים „וכל העושה מלאכת עבודה . . הרי"ז לוקה . . שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו" ומוסיף לבאר ומהו מלאכת עבודה כל מלאכה שאינה נעשית באוכל או משקה וכו' — היינו בפסוק זה אין המדובר אלא בנוגע למלאכת עבודה, ולא נתפרש דין מלא־כת או"נ, ואח"כ ממשיך לבאר דין מלאכת או"נ ומקורו „אבל כל מלאכה הנעשית באוכל . . נקראין . . מלאכות או"נ שהתורה התירה לעשותה . . שנאמר „אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (דאמרו „אך" — משמע דממעטה ומוציאה (מכלל איסור) — „התירה").

ז. וההוראה בעבודת ה':

מזה שהתורה התירה מלאכות ה־אסורות ביו"ט לצורך אכילת יו"ט נראה עד כמה שמחת יו"ט הו"ע

---

37) ועד"ז קשה לפמ"ש הרמב"ן בהמשך דבריו, ד„ממלאכת עבודה" הי' אפשר לומר שאו"נ בטורח אסור, וקרא דאך אשר יאכל גו' משמיענו דכל או"נ מותר — דהול"ל גם בפ' בא „כל מלאכת עבודה לא תעשו" * (כי ל"ל לשנות מכל שאר היו"ט — כשזין כולם שווה), ולהמשיך „אך אשר יאכל" להשמיענו דאו"נ מותר גם בטורח?

38) וראה ג"כ טור סתצ"ה: „כל מלאכה כו' אסורה ביו"ט חוץ ממלאכת או"נ דכתיב אך אשר יאכל גו' ותנן אין בין יו"ט לשבת כו'".

ולהעיר מלשון הרמב"ם בסהמ"צ מצוה שכח: כמו שכתוב בא' מהם אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וה"ה לשאר יו"ט. — והוא דלא כמ"ש המ"מ שבהערה 3 — ראה חמדת ישראל שם.

---

*) ואפשר ללמוד מזה דשאר מלאכות גם הקלות אסורין — ראה רמב"ן שם — במדת אם אינו ענין לקשות שנאמר באמור, תנהו לשאר מלאכות גם הקלות.

39) ויתירה מזו — ראה חי' חת"ס (ביצה יב, א ד"ה ואמנם): דבפ' בא לא כתיב מלאכת עבודה אלא אשר יאכל לכל נפש דמשמע דבעי עכ"פ צורך או"נ קצת, והיינו משום דלא שרי' מטעם מתוך בלא צורך קצת כו משו"ה כתיב אך אשר יאכל לכל נפש (ולא כ' מלאכת עבודה, כי זהו ללמד) דבעי דוקא צורך נפש במקצת מיהת.

עיקרי בהמועדים וכמו שנאמר [40] "מועדים לשמחה".

והנה ידוע דהארת המועדים מאירה בכ"י [41]. ועפ"י הנ"ל דהשמחה הו"ע עיקרי ביו"ט, מובן שגם שמחת יו"ט צריך האדם להרגישה בכל ה' שנה.

ז. א. דנוסף על שמחת האדם בעת קיום המצוה [42] — "שמחה של מצוה", פועלת הארת המועדים שירגיש שמחה זו במשך כל היום.

(משיחת יום ב' דחגה"ס ושבת חוהמ"ס ה'תשכ"ח)

---

40) נוסח התפלה דשלש רגלים. וראה לקו"ת צו (שם) דרושים לשמע"צ פח, ד. ועוד.

41) לקו"ת ברכה צח, ב. ספה"ש תש"ג ע' 75 ואילך.

42) ראה רמב"ם סוף הל' לולב. לקו"ש ח"א ע' 228 ואילך.